

Uisio di nubilari z enigmatica / comi
tat qualibet alia cuiuscumq; reuisionē. sicut
coloz uisioni. comes ē uisio lucis seu lumi
nis. ita nihil videre possum / nisi per irra
diationē diuini luminis directe vel obliq.
absolute vel p̄fufe / se mōstrantis.

Uisio di nubilari z enigmatica / habet
certissime securissime p̄ fidē mediatoris di
z hoim̄ p̄on̄ q̄s p̄ p̄hisciale studiū habetur
etiā p̄ viā abnegationis mō q̄ tradit a Dio
uisio. quē ob hoc vocat tenebras atq; cali
ginē. q̄ fit p̄ priuationē sicut tenebra pua
tionē lucis dicit.

Uisio dei q̄ noiari p̄t
anagogica p̄ amoris oculū / facili⁹ obtinet
in viā q̄s uisio specularis sincera. quā nec
op̄ter p̄cessisse nec comitē eē i mystica uisio
ne sic nec intuitiua uisionē sicut canis ce
cus odorat predam suā.

Uisio dei ana
gogica / hētur p̄ theologia mysticā / docentē
ignoris ignote p̄iūgi sub diuina caligine /
q̄uis sine corpe a fatasmate. dū amor irat
ybi cognitio foris stat / sufficit oculo amo
ris q̄ oculus cognitiōnis mōstrauerit ei di
lectū suū etiā sub enigmate fidei seu p̄fufe /
q̄ posuit tenebras latibulū suū / qd̄ sub in
trās amor dicit. Et nō illuminatio meā in
delictis meis.

Uisio dei qualiscumq;
non sufficit viatoribus ad glorie consecu
tionē. s̄ necessaria magis est diuinoꝝ im
pletio mandatorū / qui enim dicit se nosse
deū z mandata eius non custodit menda
est q̄ aut sic fecerit z docuerit hoies / hic ma
gnus vocabit̄ in regno celoz / ybi uisio / et
tota merces / z gaudium plenum.

Finit.

Tractatus eiusdem

de remedijs contra pusillanimitatem / scri
pulositatem. deceptorias inimici cōsolatō
nes. z subtiles eius tēptationes. qui nō nul
lis videt̄ gallice ab ip̄o primū conscriptus.
z ab alio in latinū translatus.

Qui pusillanimis est z panis
dus / cauere sibi d̄z a nimio
timore. Si enī cor suū z na
turalia seq̄tur / ad desperatio
nem vel nimiam mentis deie
ctionem pueniet. Timor est utilis duris z
dissolutis acremillis. quia timor terret et
custodit. Timoratis vero atq; pauidis / si
accedat timor / ad peccatum eos adducet.
Unde cōuertere se debet magis ad conso
latoria z dulcia q̄s ad contraria. Contrari

is enim contraria curantur / frigida calidis
temperantur / z calida frigidis. Stult⁹ ve
ro esset qui calorem calori z frigus frigori
adūceret. Ortus irrigatur siccitatis tempo
re / sed satis complutus non amplius irri
gatur. Qui vero scit excolere ortū suū. ipe
ritus est si nesciat excolere animā suā. Ani
ma enim plus q̄ ortus. immo plus etiā q̄
corpus. Unde p̄ regula generali habendū
est. vt in quacumq; tēptatione de qua im
pugnatur. semper contraria obijciamus.
Sic enī conquesti sūt demones de quodā
monacho q̄ ipsos p̄funderet / quia cū ipsi
eum vellēt extollere / ipe se dep̄mebat. z cur
eū in desperationē miserēt̄ ipellere. ipe ad
spēs se erigebat. Aliq̄ p̄ cordis pusillani
mitatē putāt se de sp̄e cū n̄ de sp̄e. sicut
enim mor⁹ desperationis p̄ pusillanimitatē
cordis. z hūc sensum putāt p̄ sensum. Sed
q̄stuncūq; sentiāt / etiā si quasi operiantur
hac tēptationē. q̄s diuinitio contradici nec
consentiūt. hi tales charitatē nō amittūt.

Ignis qui in die ardet / in nocte operiri so
let cineribus a quibus ita extinguitur / vt
tamen mane alterius diei scintilla aliqua
inueniatur. que scintilla dum queritur / li
cet lateat / nihilominus tamen ibidem in
uenitur. z de eadem modica scintilla tā ve
hemens ignis reparatur sicut prius. Ita
de scintilla caritatis / que q̄stuncūq; operia
tur tēptationibus. si intentio hec maneat
in ipsa. vt adhereat deo / z nullatenus con
sentire velit alicui mortali peccato / viuus
remanet secure ipse ignis caritatis / q̄ po
stea tam magn⁹ erit vt pus. Exempluz
aliud non dissonum a proposito de pug
le in duello / qui q̄stuncūq; deijciatur et
percutiatur / non reputatur victus. nisi cō
sentiat dicendo. Reddo me victum. Sic
nec spiritus hominis vincitur a diabolo
nisi consensus voluntatis adueniat. Cla
mandumq; est in huiusmodi tēptationis
conflictu. Domine deus meus fac mihi
scdm̄ iudicium z affectum rationis. z non
scdm̄ illud quod in sensualitate versatur.
Similiter dico de omni tēptatione. Non
enim iudicatur homo scdm̄ sensum vl̄ sen
timentum carnis. sed scdm̄ sensum ratio
nis. z voluntatem anime.

Duplex enim voluntas est in homine
suis duplex lex sicut dicit apostolus. lex car
nis scilicet z lex spiritus. Unde z idē apo
stolus dicit se cōcupiscere scdm̄ legē carnis

z carnaliter delectari contra spiritus volū-
tatem. sed quia illud quod concupiscebat
nolebat z contra voluntatem hoc faciebat.
immo vt magis proprie loquar non facie-
bat illud. sed magis patiebatur. ideo dices
bat. Ego non operor illud. sed quod habi-
tat in me peccatum. itaqz quicunqz tenta-
ris carnali concupiscentia. desperatione.
ira. rancore. inuidia. aut alio quocunqz pec-
cato. q̄s diu ratio tua non vult huiusmodi/
sed vt potest reluctatur / z libenter exona-
ri velle ab impugnatione taz pestifera. nō
tu agis illud sed magis videris pati. vnde
nec iudicaberis fm huiusmodi peccati sen-
sum. sed scdm rationis z voluntatis con-
sensum. **S**ille aduenerit iudicandum te
scias. **E**t quid mirum si duplex in ho-
mine reperitur voluntas. quarū velūt vna
altera quodammodo nolit. cum z in ipso
redemptore nostro duplicem fuisse quoqz
voluntatem. vnā qua voluit calices passio-
nis a se transferri. z aliam qua iuxta dei pa-
tris voluntatem voluit pati / videatur. itaqz
p̄z vt non te deiciat voluntas sensualitas.
adhereat fideliter deo volūtas spiritus. et
rationis in te. z nō timebis.

Tene super hoc exemplum mulieris ne-
q̄ quam nūq̄ cogere ad hoc valuit vir / su-
vt taceret. nam cum proiecta in scenum si-
ue lutum / z quasi tota inde cooperta z con-
clusa / inquireretur a viro an non adhuc si-
leret. Conuersa ad eum voce procaci / pro-
ut poterat / respondit. Non adhuc sileo. ita
ergo z tu cum totus inuolutus luto fueris
tentationum. noli cedere / neqz victum te
reddere / sed corde z ore clama contra impu-
gnantes te temptationes. z dic. Adhuc nō
sileo / ab adherendo domino deo meo. **E**t
retinebis innocentiam / sicut mala illa mu-
lier retinuit suam nequiciam.

Audi adhuc amplius consolatorium &
bun. Quicunqz peccato tentaris p̄re alijs
actius tanto si legitime certaueris corona-
beris a deo gloriofius. **E**t tentatus habe-
bis premium duplex / vbi non tentatus p̄-
mium es habiturus simplex. **E**t q̄s plus
sentis alicuius peccati fatigationem. tanto
amplius si non consentias consequeris in-
de peccatorum tuorum purgationem. **E**t
quia in huiusmodi conflictu / cum quis tē-
tatur / cōtingit vt plura cōmittantur venia-
lia. Ita etiam econtrario / cōtingit scdm
doctores communiter / vt pena illa quam

sustinet in resistendo / debeat penam venia-
libus debitam ex vna parte / z ex alia parte
crescat meritum propter pugnam contra
vitia z laborem pro virtutibus.

Sicut igitur iuxta premissa / sensus pec-
cati seu tentationuz ad peccatum / homini
non nocet ad salutem. nec a caritate dei se-
parat q̄s diu sensus non cōcurrat. Ita quos-
qz ex simili sensus deuotionis seu sentimē-
tum spiritualis dulcedinis z consolationis /
non assecurat hominem ipsum fore in fra-
tu gratie gratum facientis. **A**ccredit euz
perfectiorem ex hoc alijs / neqz deuotionis
gratia huiusmodi sublata / eundem repro-
batum a deo indicat / nec etiam imperfecto-
rem ceteris facere p̄reualet. pares quippe
esse possunt in caritate coram deo. z ille q̄
spirituali consolatione perfunditur / z ille
qui ea priuatur. immo si diligenter penses-
tur / magis periclitari poterit qui deuotio-
nis dulcedine fruatur / q̄s is cui hec denega-
tur. **R**atio quia / si consolatione huiusmodi
fungens. de gratia tali confidat / z sui imper-
fectum exinde considerare negligat / sua de-
uotione erit deo potius remotior q̄s propi-
quior / propter suam presumptionem z fa-
tuam confidentiam. **A**ridus vero / z spiri-
tualis dulcedinis vacuus atamen pro de-
uotione laborans / z id quod in se est facit
licet corde quasi frigidus / z spiritu tepidus /
debitum suum deo soluens / cum suipius
vilificatione / z diuine miserationis magni-
ficatione poterit propter sui humiliationē
deo mltō fore acceptior / z p̄re alio in mē-
di statu maior. dummodo tamen conetur
non negligere quod in se est / sed pro gratia
consolationis laboret sine fictione. **S**ede-
at ergo necesse est iste aridus iuxta viam et
mendicet a domino Iesu trāseuntelumen
gratie. **E**t q̄s turba malarum cogitatio-
num importune instet vt taceat / ipse nihil
ominus multo magis clamet / z succlamet
donec lumen a domino recipiat. **E**t si sic lu-
men gratie a christo humiliter mendican-
do tandem recipere meruerit. non dubius
quin magis meritoze / q̄s si sponte z sine la-
borum certamine quasi inuenisset. **S**i ta-
men in humilitate perseverans euz gratia /
ruma actione recognouerit non suis meritis
nec precibus aridis. sed mera dei ex boni-
tate gratiam consolationis collatam gra-
tis. **O**ratio anime talis non est pura / s̄ du-
ra. z q̄s non dulcis tamen fortis. vnde

consequitur ipsa apud deum
meritoria sua fortitudine
deus quodammodo dulcedine
sua mltō magis. **S**icut etiam
hominem dicitur in deo
hominem cordis sui. /
nō nocet ad salutem. nec a caritate dei se-
parat q̄s diu sensus non cōcurrat. Ita quos-
qz ex simili sensus deuotionis seu sentimē-
tum spiritualis dulcedinis z consolationis /
non assecurat hominem ipsum fore in fra-
tu gratie gratum facientis. **A**ccredit euz
perfectiorem ex hoc alijs / neqz deuotionis
gratia huiusmodi sublata / eundem repro-
batum a deo indicat / nec etiam imperfecto-
rem ceteris facere p̄reualet. pares quippe
esse possunt in caritate coram deo. z ille q̄
spirituali consolatione perfunditur / z ille
qui ea priuatur. immo si diligenter penses-
tur / magis periclitari poterit qui deuotio-
nis dulcedine fruatur / q̄s is cui hec denega-
tur. **R**atio quia / si consolatione huiusmodi
fungens. de gratia tali confidat / z sui imper-
fectum exinde considerare negligat / sua de-
uotione erit deo potius remotior q̄s propi-
quior / propter suam presumptionem z fa-
tuam confidentiam. **A**ridus vero / z spiri-
tualis dulcedinis vacuus atamen pro de-
uotione laborans / z id quod in se est facit
licet corde quasi frigidus / z spiritu tepidus /
debitum suum deo soluens / cum suipius
vilificatione / z diuine miserationis magni-
ficatione poterit propter sui humiliationē
deo mltō fore acceptior / z p̄re alio in mē-
di statu maior. dummodo tamen conetur
non negligere quod in se est / sed pro gratia
consolationis laboret sine fictione. **S**ede-
at ergo necesse est iste aridus iuxta viam et
mendicet a domino Iesu trāseuntelumen
gratie. **E**t q̄s turba malarum cogitatio-
num importune instet vt taceat / ipse nihil
ominus multo magis clamet / z succlamet
donec lumen a domino recipiat. **E**t si sic lu-
men gratie a christo humiliter mendican-
do tandem recipere meruerit. non dubius
quin magis meritoze / q̄s si sponte z sine la-
borum certamine quasi inuenisset. **S**i ta-
men in humilitate perseverans euz gratia /
ruma actione recognouerit non suis meritis
nec precibus aridis. sed mera dei ex boni-
tate gratiam consolationis collatam gra-
tis. **O**ratio anime talis non est pura / s̄ du-
ra. z q̄s non dulcis tamen fortis. vnde

ceteris paribus ipsa apud deum tantū ob-
tinere poterit sua dura fortitudine / q̄ntum
alteri oratio sua deuota dulcedie . put in-
nuere videtur beatus Bernardus super il-
lud psalmiste Delectare in domino ⁊ da-
bit tibi petitiones cordis tui. Non est in-
quit hoc dictum de affectu . sed de exercitio.
Ille enī bene hec implet / qui delectari co-
natur / effi non pertingit ad hoc vt delecte-
tur ⁊ viribus hoc agit / quod ille qui de-
ctationem hanc percepit. Nō ergo incau-
te quis sequatur huiusmodi dulcedinum
sentimenta ⁊ sensibiles in orationibus su-
is consolationes . nec presumat se scdm ta-
lia a deo exaudiendum . sed magis scdm ra-
tionis sue ⁊ voluntatis iudicium / quod de-
us porius pensat . maneatq; in illis termi-
nis / scilicet q̄ iuxta diuinum promissus ac-
cepturus quandoq; indubie erit / id quod
postulat . vel aliud quod vtili diuina pro-
uidentia eidez fore cognouerit / si fideliter l-
oratione sua sine hesitatione de dei pieta-
tate perseueret. **A**ddendum hic videtur
non incongrue q̄ nonnunq; simplicibus
deuotioni vacare querentibus / huiusmo-
di spiritualium consolationum subtractio
sit vtilior q̄ concessio . maxime eis qui nō
dum exercitatos habent sensus ad discre-
tionem boni ⁊ mali . nec aduertere norunt
quomodo persepe angelus tenebray trās-
ferre se solet in angelum lucis / vt decipiat.
Pro qua clarius intelligenda sciendū
q̄ anima rationalis que essentialiter indi-
uisibilis est / duobus modis suas exercet o-
perationes . Aliquas videlicet sine organis
seu instrumentis corporeis saltem imme-
diatis . Et aliquas cum huiusmodi corpo-
reis organis . Et scdm hoc diuidi consue-
uit potentialiter in partem superiores que
etiam mens vel spiritus dicitur . Et in par-
tem inferiores que sensualitas nomina-
tur . Prima autem portio anime in tribus
consistit potentis / scilicet intellectu seu ra-
tione / voluntate ⁊ intellectuali memoria .
In quibus illa summa maiestas . gloriosis-
sima trinitas . scdm cōmuniter loquentes
creauit hominem ad imaginem ⁊ similitu-
dinem suam . Secunda vero anime portio
consistit in potentis sensitiuis . tam exte-
rioribus q̄ interioribus ⁊ appetitibus sen-
sitiuis / scilicet irascibili ⁊ concupiscibili .
Iuxta itaq; premissa / notandum q̄ quilibet

bet spiritus de sui natura nisi diuinitus p-
hibeatur / cui liber illabi potest corpori . et
circa ipsum siue in ipso operari . hoc enim
priuilegium inditum est nature spirituali /
supra naturam corpoream . Unde sequit̄
q̄ angelus bonus vel malus potest opera-
ri in nostris sensibus ⁊ sensitiuis appetiti-
bus / eo q̄ sint corporei propter organa .
Un̄ tamē spiritus creatus / nō potest illa-
bi alteri spiritui / quia sicut in corporalib⁹
impossibile est fieri penetrationem dimen-
sionū iuxta philosophos . sic ⁊ in spiritua-
libus impossibile est fieri illapsus spiritus
um iuxta theologos . Et hoc est quod dicit
Augustinus in de fide ad Petru vbi inqt̄
Singularis spiritibus inest terminus quo
a se inuicem distinguuntur . ⁊ vnus in alio n̄
est . **E**t isto sequitur q̄ diabolus nō pos-
test intrare partes anime superiorē / siue ip-
sius anime essentialit̄ . Pater . quia anima
est spiritus indiuisibilis ⁊ c̄ . Et per conse-
quens etiam non potest immediate in ip-
sam operari / cum omnis operatio fieri ha-
beat per contactum . Et hoc est quod vene-
rabilis vult Beda Actū . v . super illo loco
vbi Petrus ait Anania / cur sathanas ten-
tat cor tuum ⁊ c̄ . Dicit enim sic . Notandū
q̄ mentem hominis iuxta substantiam ni-
hil implere potest nisi creatrix trinitas ⁊ c̄ .
His itaq; premissis bene consideratis .
poterit faciliter attendi / q̄ntis periculis ex-
positi sum⁹ ⁊ q̄ diuersimode nob illudere
possunt spiritus nequam / etiam simulata
specie boni . vt finaliter nos decipiat incau-
tos . ⁊ ad mala perducāt . vt beatus Augu-
stinus . in de ciuitate dei in diuersis locis ⁊
maxime . xvij . ⁊ . xxi . libris clare ostendit .
Possunt namq; vt tactum est sensibus nos-
tris illudere . possunt etiam immittere di-
uersa fantasmata . quibus / si sensualiter de-
lectabilia fuerint / alliciant ⁊ inclinent ap-
petitum nostrum ad illicita . vel quibus / si
tristia fuerint / appetitum nostrum deterren-
do a bono retrahant . ⁊ propter difficulta-
tes experimentaliter immixtas . impediant
totaliter . ita vt a bono inchoato vel incho-
ando penitus propter sensibiles grauitas
tes desistamus . Rursum quoq; immutare
possunt nostrum appetitum sensitiuum p
hoc / quod aliquam facere valent immuta-
tionem circa eius organum . Sic nāq; vo-
lentes deo non prohibente aliquē incitare

ad libidinē/possunt causare circa renes ali
 asq; corpis pres. vbi libido sedez tenet/ali/
 quā vehementē calefactionē. Et volentes
 in aliq; puocare virtutē irascibile. possunt
 deo pmittente pcurare ebullitionē sangui
 nis ei? circa cor zc. Sicq; mirabiliter de
 fame. siti. somnolētia. z alijs humanis pas
 sionib; appetitus sensitini intelligat. qua/
 rū oim passionū causas diabolus nō igno
 rat. ppter nature sue subtilitatē. Licet nāq;
 a grā ceciderit naturalia tū non amisit.
 7. Et sic angelus malus hmōi cās passio/
 nū admouere in hoie pōt. Ita quoq; ange
 lus bonus. eadē amouere pualet. vt ho/
 minē a tēptatione liberet. immo credo qd
 z angelus malus eas possit deo permitten
 te. z angelo bono nō resistente/in homine
 remouere. dūmodo speret p hoc hoiem pe
 riculosius posse decipi. atq; ad peiora ma/
 la pducere. put qñq; comprū est. Pōt eti
 am spūs malign? naturā nostrā corporeaz.
 z totā anime portione inferioē; multa trā/
 quillitate fouere. z eam delectare gaudijs.
 z apparēte voluptate/sue ficta z sophisti/
 ca dulcedine/qbys hō incautus. z spūaliū
 fallaciaz inceptis. ad tantū allici poterit/
 vt etiam tandē in virib; anime superioribus
 multum inde gaudeat. z magna qsi in toto
 homie consolātōne pfruat. ita q; homo
 vix credere possit aliud quin a deo fore tā/
 ta suauitas. cuz tamē certissime qñq; sit ab
 humani generis inimico. Qui hanc cau/
 sare tēptat nōnunq; vt hoiem p hoc in sup
 biam erigat. honnūq; vero vt hoiem per
 indiscretionē z abusionem huius decepto
 rie solationis in vesaniā aliāq; mala fina
 liē deiciat. Diligent tū pcedū q spūs
 malus nō pmediate tēptare hoiem in p/
 te aie superiori. cum sibi nō illabit p ut su/
 pra tactus est. quāuis possit mediate. Qd
 tunc fit/cum intellectus seu ratio incaute
 consentit fantasmatib; illis. q; sibi illusus
 sēsus repñtat. nō debite. s. abstrahēdo/ eli
 ciendo/aut discurredo. Item pōt id fieri p
 pter vehementem passionē appetit? sensitiv/
 ui. q; passio sepe iudiciū rōnis puertere so/
 let. Similiter pōt ipā volūtas in hoie
 tētari mediate. Et h fit cū rō p erroneū suū
 iudiciū de q; tactū est/ ipam voluntatē mo/
 uet/vel cū caro fortiter tentata/q; sp tū pous
 piscit aduersus spūm. ipam voluntatē tam
 diu stimulat. quousq; eā sibi inclināt. Sic

eni fm sc̄m Jacobū. vnusq;sq; tētā a deū
 piscētia sua. abstract? z illect? Nec licet
 aliq;liter p excessum. nō tū inutilit vt appa/
 ret ad ppositū dicta sint. p detegēdo fallaci/
 as z picula. q; inceptis ptingere possent cir
 ca spūales dulcedies in orōnib; z medita/
 tiōib; suis/p angelū sarbane trāfigurantiē
 se in āgelū bonū. nisi caute z discrete se ha/
 buerint in suis sentimentis. z sensu pcepti/
 bilib; solatōib;. Ex pmissis etiā facile
 elici poterit consideratio. quō hoies in capti
 bus suis debilitati. aut alias in naturalib;
 suis lesi. z indispositi. seu ex cōplexiōis ma
 licia ad aliq; vitia fortiter z spēaliter pce/
 ris inclinati/q; cōiter passionati dñr/pñt ci
 tius. facilius z multiplic? q; alij bñ dispo
 siti z bñ cōplexionati. seu bñ educati ab ini
 mico illudi. verari. decipi. z picitari. ppter
 organoz suoz indispositionē. deo pmittē
 te. Quib; solendū est. vt ptra inuisibilis
 hostis insidias/deū z sc̄tōs sepe innocēt/
 pziū sensum nō sequant. alios solāt. z co
 rri solijs acq;escant. nimietate exercitioz;
 tam corporaliū q; spūaliū seipos nō grauet.
 Occasiones pctōz cōstum poterūt fugiant.
 ptra passiones suas viriliter laborēt. z nul
 lo modo locū eis dent. neq; eis cedant. nāq;
 si semel itez z itez passioib; suis cesserint.
 deueniēt paulatim ad h. vt cum eis resistē/
 re volēt. difficulter aut minime id poterūt.
 Ex quo vsus seu cōsuetudo est quasi altera
 natura. Et vt reuertamur ad h vnde ser
 mo sumpsit exordiu. vicz ad pusillanimita
 tē. nō qdem amplectendā. sed oimode fu
 giendā. sumam? de ipa exemplū ad ppositū
 Sit quis naturaliter timidus/ z in natu
 ralib; quibusdā defectuosus. huic si coram
 multitudine qppiam agendū incubuerit.
 poterit facillime spūs neq; (do id ad pbatō
 nē z exercitationē huius pmittente) passio
 nē timoris in tali ad tantū intentare. cū na
 turaliū defectū eius adiuuēt/ vt qsi tot?
 stupefiat. visusq; z auditus vsu. qsi inter
 mittat. immo z sensu tactus. qsi intercepto.
 per totū corpus spasma incurrat. z frigido
 quodā pfulsus sudore. velut amēs in terrā
 cadat. Quē admodum expientia in nonnl
 lis docuit. Qui grauissime passioni timo
 ris. semel aut bis expi. si is de quo loqmur
 cesserit. z iuxta supra datū soliliū se viriliter
 ppter comptam difficultatē z presumptam
 confusionē eidez nō opposuerit/ deueniet

Contra pu

ad libidinē/possunt causare circa renes ali
 asq; corpis pres. vbi libido sedez tenet/ali/
 quā vehementē calefactionē. Et volentes
 in aliq; puocare virtutē irascibile. possunt
 deo pmittente pcurare ebullitionē sangui
 nis ei? circa cor zc. Sicq; mirabiliter de
 fame. siti. somnolētia. z alijs humanis pas
 sionib; appetitus sensitini intelligat. qua/
 rū oim passionū causas diabolus nō igno
 rat. ppter nature sue subtilitatē. Licet nāq;
 a grā ceciderit naturalia tū non amisit.
 Et sic angelus malus hmōi cās passio/
 nū admouere in hoie pōt. Ita quoq; ange
 lus bonus. eadē amouere pualet. vt ho/
 minē a tēptatione liberet. immo credo qd
 z angelus malus eas possit deo permitten
 te. z angelo bono nō resistente/in homine
 remouere. dūmodo speret p hoc hoiem pe
 riculosius posse decipi. atq; ad peiora ma/
 la pducere. put qñq; comprū est. Pōt eti
 am spūs malign? naturā nostrā corporeaz.
 z totā anime portione inferioē; multa trā/
 quillitate fouere. z eam delectare gaudijs.
 z apparēte voluptate/sue ficta z sophisti/
 ca dulcedine/qbys hō incautus. z spūaliū
 fallaciaz inceptis. ad tantū allici poterit/
 vt etiam tandē in virib; anime superioribus
 multum inde gaudeat. z magna qsi in toto
 homie consolātōne pfruat. ita q; homo
 vix credere possit aliud quin a deo fore tā/
 ta suauitas. cuz tamē certissime qñq; sit ab
 humani generis inimico. Qui hanc cau/
 sare tēptat nōnunq; vt hoiem p hoc in sup
 biam erigat. honnūq; vero vt hoiem per
 indiscretionē z abusionem huius decepto
 rie solationis in vesaniā aliāq; mala fina
 liē deiciat. Diligent tū pcedū q spūs
 malus nō pmediate tēptare hoiem in p/
 te aie superiori. cum sibi nō illabit p ut su/
 pra tactus est. quāuis possit mediate. Qd
 tunc fit/cum intellectus seu ratio incaute
 consentit fantasmatib; illis. q; sibi illusus
 sēsus repñtat. nō debite. s. abstrahēdo/ eli
 ciendo/aut discurredo. Item pōt id fieri p
 pter vehementem passionē appetit? sensitiv/
 ui. q; passio sepe iudiciū rōnis puertere so/
 let. Similiter pōt ipā volūtas in hoie
 tētari mediate. Et h fit cū rō p erroneū suū
 iudiciū de q; tactū est/ ipam voluntatē mo/
 uet/vel cū caro fortiter tentata/q; sp tū pous
 piscit aduersus spūm. ipam voluntatē tam
 diu stimulat. quousq; eā sibi inclināt. Sic

ad tãtã indubie pusillanimitatez q̄ vix aut
nunq̄ curabitur. imo videbitur sibi q̄nq̄
fantastice z diabolo illudẽre. q̄ potius vel
ler mortem subire. q̄ tali operi. vbi tantã ex
pert̄ est difficultate. itez intẽdere. **C**õso
nat huic exemplo nostro illud phibitorum
de nõ nullis semel grauit̄ z quasi vsq̄ ad
mortem vulneratis. Qui vt aiunt. si sang
uinem postmodum viderit. aut fortiter de
sanguie fantasiauerint. sincopim facillime
et spasma patient̄. p̄pter id qd̄ prius exper
ti sunt incõmodum z piculum. **S**ed re
deamus modo ad deuotoruz z aridoruz cõ
parationem. vnde p̄pter deceptorias cõsola
tiones manifestandas digressi sum̄. **U**n
notandum q̄ put aliquantulũ sup̄ius tactũ
est. Aridus nõnunq̄ in statu est tutiori. q̄
deuotus hac ratione. **S**int nãq̄ duo. q̄z
vnu / scilicet deuotionis dulcedie fruens
maiozem habeat confidentiam. **A**lter scili
cet eadem carens dulcedine minorẽz cõfidẽ
tiam tenet. **H**aud dubium quin possit cõ
tingere q̄ is qui plus confidit / periclitatur
facilius. z sit inferior / quia eius confidentia
ex ignorantia sui ipsius p̄cedit / cum nescit
at ad quantum teneatur coraz districto ius
dice. **A**lter vero minus confidens nõ faci
le decipiatur. z sit tutiori statu. quia ei tre
pidatio est ex sui discussione sedula / et cog
nitõne p̄prie infirmitatis z imperfectõis sue.
Ideoq̄ quantuz hic per humilitate timet
et trepidat / tantum dei ante iudicium secu
rior astabit. quia diiudicauit z discussit se
ipsum. **I**ta est quandoq̄ confidentia non
bona et timor securior. deoq̄ propinquior.
Hinc est q̄ quidaz patrum aiebat. nullam
peiozem passionem fore q̄ nimiam
confidentiam. tam erga deum q̄ erga pro
ximũ. **N**am generat comuniter contem
ptum. z debitam negligit reuerentiã. tam q̄
ad deum q̄ quo ad primum habendam. et
in vanitate et superbiã sepissime terminat̄.
Nonnunq̄ etiam cõtingit / vt is qui cõ
natur habere delectationes sp̄iales. expen
dat ob hoc quasi totum tẽpus / quo tamen
vtiliora sibi z proximo. magis q̄ grata deo
non tantũ possidet. sed et iniuncto et sancte for
san obedientie debito deberet agere. / z tan
dem cum adeptus fuerit qd̄ quesiuit. male
custodit dimittens ilico mentẽ suã ad alia
imprinẽtia euagari. aut vertens se sine ne
cessitate ad alia. quasi diceret. **E**t si nõ ver
bo tamẽ factõ. **J**am qd̄ cupiui teneõ / dictã

meam modo bene cõplent̄. bñ sto. securus
sum. **A**t tamẽ nescit miser / aut se nescire dis
simulat. q̄ id qd̄ accepit cadit sub gratia ḡ
tis data. z potest stare cum peccato. **U**nde
p̄nt̄ adhuc omnia sua peccata manere super
eum. q̄ q̄ is cui multũ donatũ est. multum
etiã in iudicio req̄retur ab eo. p̄ ratione red
denda. **E**t rursum cum pozem grã cõsola
tionis quasi nihil pendendo abiecerit / re
uertetur ad deũ instãs. p̄ alia accipiẽda. q̄n
sibi placuerit. quasi dignũ sit vt deõ ad eiõ
beneplacitũ semp sit patius. donetq̄ sibi iu
ste. q̄n cunq̄z quodcũq̄ postulauerit. **D**ec
est illa vna p̄sumptio fatua mala. z piculo
sa cõfidentia. que nonnullos se deuotos pu
tantes possidet. **S**ed nõ sic est de illo / q̄
auxilium diuinũ tantũ. z nõ dulcedines q̄
rit p̄ suis necessitatibz. z ad resistendũ tem
p̄rationibus. qui querit peccatorum suoz
remissionẽ. nõ sp̄ialem consolationem. q̄
puram q̄rit dei misericordiã. nõ singularẽ
suauitatis gratiam. qui iuxta dñi sui bene
placitũ cum labore z dolore. eidem seruit.
nec cõsolationes hic. sed in futuro req̄rit. et
si qua consolatio offeratur / eam cum timo
re z humili gratiarum actione suscipit. z cũ
recedit. non tristior inde. neq̄ ad seruien
dum deo segnior fit. **N**am iste salutem suã
operatur cum timore. p̄ior quasi cum tu
more. **I**ste in veritate. p̄ior in vanitate. **I**ste
fideliter. alter fallaciter. **D**ic p̄prie quasi
stipendijs militat deõ. nisi mercedem
a deõ hic recipiat cõsolationis. militare re
nuit. **S**olet etiã pusillanimes reddere nõ
nũq̄ deuotioni intẽdentes / nimia scrupu
lositas conscie. q̄ vtq̄ nõ est bona / vt pore
cum q̄s de venialibz z leuibz peccatis sine
quibz ista vita vix aut nullatenõ trãssigi po
test. z pene de omni actione sua cõtinuaz. q̄
si sibi format cõsciam. plus hmoi ponderãt
lance iusticie / q̄ diuine misericordie. z hoc
presertim vltra debitũ. ac si sua iusticia tan
tum. z non dei misericordia potius saluan
dus sit. **U**nde cõtingere potest. nisi huius
modi scrupulos inordinatos deponat. vt
id quod prius non erat peccatuz ex se fiat
peccatũ et scrupulo cõscientie. quicqd̄ eniz
cõtra cõsciam est. peccatũ est. **N**ec potest h
talis grã p̄cipẽ q̄ de mortali vbi morta
lenõ est. format sibi scrupulũ cõscie. **N**õ est
auctor gratie deus habitare vult in tali cõ
scientia inq̄eta z turbida. q̄ppe cum de co
scriptũ sit. **I**n pace factõ est locus eius.

De remediis.

De horum scrupulorum numero videntur hi fore, qui cum psalmum aut orationem dixerint, non cum actuali intentione sed mentis subrepta euagatione, quae humana infirmitas ex se vitare non potest repetere et resumere iterum et iterum non cessant. Attamen contingere potest, ut quicumque quod reiteratum est, fiat ita insipidum, et quicquid plus illud quod prius negligenter et inaduerterenter fuit psolutum. Quibus et associandi videntur illi qui cum competenter et si non sufficienter contriti sunt atque confessi, quod impossibile quo ad nos videtur, ut sufficienter contriti sint de peccatis suis, non sunt contenti, sed semper scrupulum habere non dum debite confessos esse fatigant se ipsos et confessores suos, cum reiterationibus confessionum, praesertim de leuibus peccatis modici ponderis. Illic iuxta psalmistae vocem tres pidates ubi non erat timor. Est omnibus proculculum sit, ut non de sua iusticia, sed de mera dei provida misericordia, quod ponderet suam negligentiam, ut propoderet dei infinitam clementiam. Demerit quoque illius communis dicitur, quod ultra posse viri non vult deus vlla requiri. Neque illi reiterantes orationes suas aduertant, quod ecclesia non obligat ad actuali intentionem, quae bona sit, sed tantum ut ore psoluantur. Non ergo necesse est, ut reiteret quod semel dictum, licet inaduerterenter putat. Sed sufficit, ut de sua negligentia doleant, et confiteantur, quod iniunctum fuerit loco negligenter actorum solum reddant. Hoc tamen intelligitur volumus, de his qui naturaliter, aut ex infirmitate accidentaliter, stupidi nimis habent fantasias, et velint nolint, quasi ad leuere ventisatum, ad alia a proposito facillime distrahuntur. Non autem de his, qui fortes sunt a natura in suis organis, sed quasi animales et bestiales, ex sua carnalitate et torpore, malae consuetudine ad omnia spiritualia pigri, et ad curia que carnis sunt, proprii, qui et sponte quasi resolutionis horarum suarum, quia eis non sapiunt, assumunt sibi cogitationes de exterioribus, in quibus eorum animus plus deliciae, aut tanta somnolentia, ex mala sua consuetudine, et diabolo ipsis illudente, obzunt, ut vix recolant de unico versiculo totius horae quam psoluisse putant. Talibus timeo grauissimum instabit purgatorium, si euaserint perpetuum incedunt, nisi hic debite conterantur, et satisficiant pro tam grauibz et quasi affectatis negligentibus. Non est nostre mentis hos tales excusare, aut occasionem male libertatis eis

daré. Sicut nec in superioribus intentionibus nostre exitit, psferre simpliciter aridos deuotionis, sed sicut hic sic et ibi, et vicinera pusillanimes et paupes bonae voluntatis suscipimus. Quam ad praesens attinet consolari, et tam ipsos quam alios ad caute operandum suam salutem exhortari. Et quia taciturnum est aliquid supra de scrupulis circa confessiones, superest adhuc quod non incongrue putamus addendum. Expedit quippe ipsis scrupulosis dicere, et psulere, ut non sint nimis arte psicentiae circa peccata minora in confessione exponenda, sed succinctorie breuiter quasi in genere sufficiat ea explicari. Maiora vero et ea in quibus esset anime periculum, studeant cognoscere, et ea diligenter in specie detegere. Super quibus tamen norandum, quod quaedam cogitationes turpes, et execrabiles blasphemiae, et etiam luxuriae, non ita grosse sunt confitende, put occurrunt, sed sufficit, ut sic dicantur, ut psessor mentem psitentis intelligat, seruata honestate loquendi, quod si possibilitas admiserit. Licet enim confessioni necessaria sit humilitas, non tamen propter sacramenti et psessoris reuerentiam excludit honestas. Quismodi etiam cogitationes execrandae siue blasphemiae siue luxuriae, neminem nimis turbent. Non enim delectant deuotos, sed cruciant. Nec sunt hominis sed diaboli eos suggerentis, unde nec imputabuntur homini ad demeritum, sed reputabuntur potius eidem ad meritum, et purgant animam patientis eas magis quam maculent, propter laborem quem homo perfert in pugnando contra easdem. Quicquid nempe hominem affligit contra suam voluntatem, et non placet nec delectat, non facile in talibus temptator nocere potest. Quicumque itaque in huiusmodi cogitationibus, specificis nimis vellet discedere in psfitendo eas, et multum scrupulosus circa ipsas esse, hic proculdubio non ex hoc consequetur pacem cordis, sed fortius oppositum, et dat occasionem inimico se multo amplius inquietandi, et vexandi, quem admodum nonnunquam contingit illis, qui latruncanum mitigare conantes, proiciunt eis panem, ut sic saltem latrare cessent. Immo frequententer eum qui panem picat durius latrando infestat. Habeatur ergo semper in memoria regula illa, quae quasi in principio posuimus, scilicet, ut in quacumque parte quis se sentit pronioré ad malum, et temptari se posse facilius, ibi semper opponat

remedia prescise contraria solliciti. Si quis est scrupulosus in conscientia nimis leuitate studeat cordis libertati. Si quis iracundus et vehemens et commouetur faciliter. fugiat occasionem ire et quasi cum violentia intendat mentis tranquillitati et mansuetudini. Bonus namque maior est in tra philosophorum sententiam expellunt minores. Si quis impatiens ad queuis aduersa. exemplum patrum et maxime christi et martyrum animo sepe reuoluat. Si quis nimis zelosus etiam in causa iusticie et per impetum spiritus nimis efferatur. zelum cum modestia temperet. Et quod etiam ipse in multis offendit recogitet. quodque districtum iudicem super se habeat formidet. Si quis nimis tenax largitati inferuiat. et sic de similibus.

D. Insuper aduertendum pro quadam regula generalis tenendum. ut omnia ad que voluntas cum quodam impetu et vehementia sine preuia deliberatione inclinatur. quibus appereant bona. habeantur suspecta. quia communiter sunt motus sensualitatis et passionum quibus hostis antiquus sepe se immiscet. **S**uxta quod scriptum est. Ab ea que dormit in sinu tuo te custodisci licet sensualitate. ut ipsa non dominetur rationi tue. tanquam mulieri dederis. Si enim hanc potestatem tali mulieri dederis. ipsa contraria erit et rebellis viro suo. id est sensualitas rationi placeat vel displiceat tibi. Unde si non poteris eam sic subigere. ut sit omnimode subdita viro. semper tamen ei resiste. nec unquam ei cedas. et sic huiusmodi rixa et pugna coram deo tibi reputetur pro victoria. Siquidem non solum vicisse malum bonum est. sed et pro viribus malo restitisse. immo nonnunquam melius est diutius pugna exercere. quam cito preualere. Attendit namque prudensissimus et equissimus rex noster deus. militum suorum velle potius quam posse. Et sicut posse vincere suum est. ita vincere velle nostrum est. Et quicquid in utroque gratia dei necesse est concurrat. in velle tamen magis quam in posse liberum arbitrium hominis sibi locum vendicat. unde iuxta ipsum meritum suorum dominus certam ad remunerandum pensat. Et dignus utique et iustus est. ut qui longius et laboriosius certauit. premitur copiosius percipiat. Non tamen est pagna optanda ne videamur amare periculum. sed cum venerit est viriliter agere.

dum in nomine eius. qui non patitur nos temptari ultra id quod possunt. sed facit etiam com temptatione prouentum. ut possim sustinere. Cui et quotidie humiliter et fiducialiter idcirco supplicare debemus. dicendo quod ipse docuit. Et ne nos inducas in temptationem. Creditur namque quod hec ipsa clausula breuis verbis. sed ampla viribus in temptationibus irruentibus deuota mente replicata. non mediocriter sit efficacis. de quo nullus estimo dubitabit nisi infidelis. et is qui ignorat quis eius auctor sit.

Potent etiam scrupulosi quorum pusillanimitatem consolari intendebam. quicquid non nunquam ad alia digredi videamur. Potent inquam quod valde eis expedit cum consilio suorum superiorum et aliorum virorum suorum prudentium. deum timentium. contra suos scrupulos agere. ut sic tandem assuescant eos non timere. sicut domificatores assuescunt facti ambulare secure et intrepide super terra altissima. ubi non sic practicati statim forent si huiusmodi attemptarent in periculo vite. **I**ntendant quoque pusillanimes scrupulosi quod inimicus humani generis. cum impugnat hominem stercoreibus turpissimarum cogitationum. veluti in obfidione urbium vel castrorum fieri consuevit cum stercoreibus cloacarum. aut cuius terret repentino strepitu quempiam. vel horrorem immittit quasi inopinate. put similitudine bombardorum tonitruo impugnat. res munitionum agere consueuerunt. et quemadmodum ioculatores et trifatores pueris horrorem inuistatis suis gestibus incurrere nouerunt. **I**ntendant inquam quod talia non curant. nec multum cum his litigent. sed potius irrideant dicentes. cum illo patre in vitaspatium in talibus experto. Immundicia tua super te demon. dominus mihi adiutor. non te timebo. Quia enim immundus spiritus est. immundicia opus tuum est. Item terrores tuos non timeo. quia es tuum qui venturus est iudicare viuos et mortuos et seculum per ignem defensorum habeo. **P**usillanimes scrupulosi similiter sciant quod si confessiones sue magis se inquietant quam tranquillarent. dummodo tamen firmum et fixum iudicium de mortali peccato in se non habeant. quod ex hoc sepius cognoscere possent. quia si in similibus casibus eos mouentibus ab

De tentationibus.

alijs requirentur / dicerent casus tales minime peccata mortalia / tunc cessandus cum superiorum et peritorum concilio foret a frequentatione confessionum / et fiducialiter nihil omnino celebrandum / atque humiliter dicendum / Domine non in iustificationibus meis prosterne spes meas ante faciem tuam / quia nulle sunt / et scio quod si millesies confiterer / et districte discutere volueris me / non ero mundus in conspectu tuo. **Sola** namque domine misericordia tua mundabit me. **I**deoque in multitudine misericordie tue introibo ad altare sanctum tuum in timore tuorum / timens quod te plus offenderem si dimitterem quam si accessero / teo quod tu in memoriam tuam ita fieri iussisti / et ego multis debitor sum pro quibus orare teneor. **N**ulli debet esse dubium / quin talis humiliatio plus accepta sit deo / quam nonnullorum vana presumptio / qui post confessionem suam et qualia cumque exercitia se dignos et bene mundos reputant / quasi intrepide ad illa terrificam diuina misteria accedentes. **S**ecundum autem est ubi haberetur fides et quasi certa conscientia de peccato mortali. **I**llud enim est confitendum / non sic de veniali quod de necessitate nunquam cadit sub obligatione confitendum sacramentaliter in specie / quam quandoque perutile sit. **S**ed sufficit confessio generalis. **N**am venialia per diuersa delentur / ut confessione generali / oratione dominica / tuncione peccatoris etc. **I**n nonnullis etiam est tam arcta conscientia / ut quanto magis eam scobare per confessionem conantur / tanto amplius quasi inde fedantur / propter plura noviter exfricatione pullulantia / que tamen frequenter modice aut nulle sunt reputantur / conscientia talis non firmatur melius quam dimittendo eam in pace et quiete / et quod solum imbre lachrymarum irrigetur / et sic fecundata celestis dono gratie solidetur. **V**eniale autem peccatum communiter est omne illud quod factum est absque rationis deliberatione / quodcumque sit illud / etiam si sit odium vel ira contra deum / aut horribilis blasphemia. **V**el veniale peccatum est / quando actus talis est / qui non tollit debitam subiectionem hominis ad deum atque eius amicitiam seu dilectionem / nec perimit debitum fraternitatis vinculum ad proximum. **I**ntra simile in legibus secularibus et politicis / ubi quedam peccata morte puniuntur

et quedam non. **Q**uis sint contra precepta et statuta / quia non tollunt debitam subiectionem ad principem ac ad ciuitatem et proximum. **E**x quo elici potest / quod non omne quod est factum contra preceptum / aut votum / aut iuramentum / aut etiam contra dei interdictum / est peccatum mortale / quia in quolibet horum stat peccari posse per surreptionem quandam / et absque preteritionis sensu / qui sensus nunquam est in primis motibus / nisi post deliberationem habitam vere vel interpretatiue / que deliberatio in aliquibus citius / in aliquibus tardius fieri habet / quod signanter addimus propter habitatos in bono vel malo / quia in talibus habitus est quasi similis deliberationis. **S**icut dicit **A**ristoteles / quod ars perfecta non deliberat / patet hoc in scriptoribus et cybaris / Sunt etiam quedam circa queratio magis debet esse puigil quam in alijs / quod nisi fecerit interpretatur consentire. **P**otent quoque pusillanimes scrupulosi / quod non semper tenemur agere meliora et meliori modo quo possumus / maxime sub obligatione peccati mortalis / quoniam deus omnipotens quibus hoc possit a nobis licite exigere / quia ipse dominus et nos serui eius / non tamen sic agere voluit / sed contentus est / ut certa que dedit precepta seruemus / quod si fecerimus sufficit sibi / et manebimus in eius dilectione et gratia. **B**eati nihilominus qui ita esuriunt et situnt iusticiam / in obsequendo tanto et tam dulci bonorum domo / ut possentenus aliquid superrogare domini sui preceptis contendunt. **B**eatus quoque qui semper est pauidus / timens minus debito fecisse / dummodo tamen obseruet semper / ne quid nimis / et ne sit iustus nimium / et demum ne deus nimis emungit sanguinem eliciat. **T**raque pusillanimes confortamini et nolite timere / Confidite pusillus / quia complacuit patri vestro celesti dare vobis regnum in secula seculorum. **A**men.

Finit.

Tractatus eiusdem de diuersis diaboli separationibus gallico in latinum versus / ad preces venerabilis patris domini **N**icolai de **F**luremberga.